

Самур

№ 1 (306) 2017-йисан 28-январь

1992-йисан январдилаь акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Рейсавилин йис

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева 2017-йисан 10-январдиз къул чугур серенжемдив къадайвал, алай йис чи уьлкведа «Исламдин рейсавилин йис» тирди малумарнава. Юкъван

виш йисара Азербайжан Исламдин цивилизациядин меркезрикай сад тир. 743-йисуз Шамахида эцигнавай Жуьмя мисклинди, маса тарихдин гуьмбетри ва уьлкведин музей-ра хуьзвай къадим гъилин хатларини икӀ тирди субутзава.

Диндихъ авсиятда къадагъаяр эцигай Советрин девирда Азербайжанда 17 мисклин авайтӀа, гила абурун къадар 2000-далай гзаф я. Абурукай 300 мисклин тарихдин гуьмбетар хъиз хуьзва. Эхиримжи йисара Исламдин медениятдин гуьмбетрикай тир Бибигъейбет, Тезепир, Эджербет, Шамахидин Жуьмя мисклин ва Генже шегъердин «Имамзаде» комплекс цийи килелай гуьнгуйна хтунва, гьакӀни Кьиблепатан Къафкъаздин виридалайни чӀехи Гъейдар мисклин эцигна кардик кутунва.

2009-йисуз Баку Ислам медениятдин меркез яз малумарна. 2018-йисуз Нахичеван ихътин меркездиз элкъведа. Алай йисуз Бакуда IV Исламдин Рейсавилин Къугъунар кьиле фида.

Бакуда кьиле фида

Европадин Жегъилрин Олимпиядин Фестиваль 2019-йисуз Бакуда кьиле фида. Ина Европадин 50 уьлкведай 4 агъзурдав агакьна атлетри иштиракда. Европадин Олимпиядин Комитетдин президентдин

везифа тамамарзавай Жанез Кочижанчича лагъайвал, Азербайжанди «Баку-2015» I Европадин Къугъунар ва «Формула-1» Гран-при хъсандиз кьиле тухвана. И уьлкведин жегъилри «Рио-2016»-да иштиракна 18 медаль къачуна. И крари Азербайжанда спорт кьвердавай вилик физвайди субутзава.

Кьил акъуддай ксари лугъузвайвал, 2019-йисуз Минскда кьиле фена кӀанзавай II Европадин Къугъунар ва Бакудин фестиваль «Токио-2020» Гатун Олимпиядин Къугъунриз чӀехи гъазурвал я. Къецепатан пешекарри фагъумзавайвал, Бакуда Европадин Жегъилрин Олимпиядин Фестиваль виликан мярекатар хъиз, вини дережада кьиле фида.

300 йисан юбилей

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева Азербайжандин чӀехи шаир Молла Панагъ Вакъифан 300 йисан юбилей кьейд авунихъ авсиятда талукъ серенжем къабулнава. Республикадин Медениятдин ва Туризмдин Министерстводиз, Образованидин Министерстводиз ва Милли Илимрин Академиядиз Азербайжандин Кхырагрин КӀватӀалдин теклифар фикирда кьун шартӀуналди шаирдин 300 йисан юбилейдиз талукъ тедбиррин план гъазурна кьилиз акъудун патал тапшуругъ ганва. Серенжемдихъ галаз алакьалу месӀлаяр вахтунда гъялун Министррин Кабинетдин хиве тунва.

Серенжемдив къадайвал, алай йисуз Молла Панагъ Вакъифан шииррин ктабар, гьакӀни адан уьмуьрдин рекъиз ва яратмишунриз талукъарнавай ктабар чапдай акъудда. Гьа са вахтунда чкайрал ва республикадин меркезда кьилди мярекатарни тухуда.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Исмаиллы райондин Ивановка хуьр

КӘНД ӘЛДӘН GEDİR

Redaktor sözü

Bu yaxınlarda kəndə getmişdim. Şəhər mağazalarında satılan, mənşəyi bilinməyən dadsız ərzaqdan bezdiyimdən əsl kənd məhsulları - toyuq, yumurta, ağartı almaq fikrim var idi.

Bu da kənd. Səssiz küçələrdə inscins görünmürdü. Üç-dörd məhəlləni dolaşdıqdan sonra, nəhayət, birində minik maşını görüb onun yanında ayaq saxladım. Qohumumuzu tanıyıb onunla hal-əhval tutdum. Onun maşından ərzaq məhsullarını həyət qapısına daşdığını görəndə təəccübümü gizlədə bilmədim.

- Bakıdan gəlirəm. Evə bazarlıq etmişəm, - deyə qohumum bildirdi.

Onun həyət qapısına boşaltdığı süd, qatıq, yumurta, lobya, mərci, kartof, çörək və başqa ərzaqla dolu çantaları görəndə heyrətə gəldim:

- Hamı kənddən ərzaq daşıyanda sən kəndə gətirirsən?

- Kənddə kəndlik qalıb ki? - qohumum köksünü ötürdü. - Kəndin birəcə adı qalıb. Biz hər şeyi mağazadan alırıq.

- Başqa ərzağa sözüm yoxdur. Ağartını da şəhərdən gətirirsən? Qoyun, inək bəsləmirsən ki?

- Üç ildən çoxdur ki, heyvan saxlamırıq, çünki kənddə nə öyrüş yeri, nə də otlaq qalıb. Bir vaxtlar kənd naxırına mindən çox inək çıxarırdıq, indi 20 baş qalıb.

- Deməli kənd qatığına, südünə həsrət qalacağıq?

- Tək ağartıya yox, elə yumurtaya da, tərəvəzə də. Kənd adamını kəndə yaxından bağlayan qanunların həyata keçirilməsinə ehtiyac var. İşsizlikdən, bekarçılıqdan adamın başına hava gəlir. Bəziləri deyir ki, kənd camaatı əvvəlki deyil, özünü işə vermək istəmir. Elə deyil! Camaat həmin camaatdır. Amma bir şey var ki, kənd də unudulub, kənd adamı da. Xaricdən

ərzaq almaq çıxış yolu deyil. Kənd təsərrüfatının əvvəlki şöhrətini qaytarmaq lazımdır. Bizdəki münbit torpaqlar harada var? Belə bərəkətli yerləri olanlar geni dəyişdirilmiş meyvə, tərəvəz yeyərmə?

Sinəsi dolu idi qohumumun. Amma onun dedikləri ilə açıq darvazadan görünən, başdan-başa alaqları ilə örtülmüş bağı heç tutmurdu.

- Nə əcəb toyuq-cücə saxlamırsan? Gör nə boyda bağın var, - dedim.

- Kimdi onlara baxan? Arvad-uşaq şəhərdən-axşama kimi televizorun, kompüterin qabağındadır, mənim də ki, hövsələm yoxdur.

- Bəs deyirsən kənd adamı əvvəlkidir?

Sonra ona bağdakı ağacların altına tökülmüş, yarısı çürümüş almaları göstərdim:

- Vaxtında yığmamısınız deyə çürüyüb deyəsən.

- Elədir. Altı baş külfətlik. Tənbəllikdən bir adam ağacdən bir alma dərib yeməz. İndiki uşaqlarla bacarmaq çətinidir. Əllərini ağdan qaraya vurmaq istəmirlər.

İndi başqa cür danışır qohumum. Bağ göstərib dedi:

- Anam, atam sağ olanda burada nələr əkməzdik: lobya, kartof, soğan, kök, göyərti. Bəzə təsadüfdən-təsadüfə gedərdik. Bağın aşağı hissəsini setka ilə örtüb orada toyuq, hinduşka saxlayardıq.

O, danışır, mənim isə gözlərimin qarşısında respublikamızın kəndləri canlanırdı. Hər yerdə eyni mənzərə, eyni vəziyyət.

Azərbaycanı qarış-qarış gəzməmiş bir jurnalist kimi kənd probleminin bu gün respublikamız üçün nə qədər vacib olduğunu mən də anlıyıram. Bu gün insanları yenidən kəndə bağlayacaq daha təkmil konsepsiyaya, maddi və mənəvi maraqlandırma metodlarına, kənd təsərrüfatı sahəsində dünyanın qabaqcıl təcrübəsinin respublikamızda tətbiqinə, keçmiş gözəl ənənələrimizin bərpasına ehtiyac var. Bunları həyata keçirmək üçün ilk növbədə kəndə isti, doğma münasibət, böyük qayğı lazımdır. Yoxsa kəndlərimiz boşalacaq, adamlar iş dalınca şəhərlərə, uzaq ölkələrə üz tutacaq. Bir dəfə doğma yurdlarını tərk edənlər, çətin ki, bir də geri qayıtsınlar.

Amma başqa bir realıq da var. Kənd adamının psixologiyası da bir qədər dəyişib. Əvvəlki sadə, zəhmətkeş, səmimi kənd adamlarının bir qismini indi tanımaq olmur. Əvvəlki mənəvi dəyərlər harasa yox olmaqdadır. Onlardan ən başlıcası torpağa sevgi hissinin korşılmasıdır. Bunun qarşısı vaxtında alınmasa, kəndi itirəcəyik. Ruhumuzun qidası olan kəndi.

Зегъметди инсан
къалурда хъсан.

Лезги халкъдин мисал

Xəbərlər

www.samurpress.net

Azsayılı xalqlar haqqında
filmlər çəkiləcək

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutu folklor nümunələrinin toplanması, tərtibi və araşdırılması ilə yanaşı, Azərbaycan folklor nümunələrinin tanıtılması və təbliği ilə də məşğul olur. Bu məqsədlə institutun nəzdində fəaliyyət göstərən Folklor Studiyasının xətti ilə Azərbaycan xalq musiqisinin ayrı-ayrı sahələrini əks etdirən xüsusi albom-disklər buraxılır. Studiyanın rəhbəri Mahir İbrahimov AZƏRTAC-a məlumat verib ki, əvvəllər səyyar fəaliyyət göstərən studiyada əsasən çəkilişlərə önəm verilib. Avadanlıq demək olar ki, yox dərəcəsində idi. AMEA-nın prezidenti, akademik Akif Əlizadənin təşəbbüsü ilə 2016-cı ilin iyulunda studiyada bərpa-təmir işlərinə başlanılıb. Folklor İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Muxtar İmanov isə bizə həm mədəni, həm də maddi dəstək oldu. Folklor Studiyası görülən işlər nəticəsində müasir görkəm alıb. İki ton zalı, montaj otağı, məşq-çəkiliş zalı ən son avadanlıqlarla təchiz olunub.

M.İbrahimov Folklor İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən "İrs" ansamblının 20 mahnıdan ibarət iki albomunun buraxılmasını studiyanın ilk işi hesab edir. Bunun ardınca AMEA-nın "Keçmişimizi unutmayaq!" layihəsi çərçivəsində "Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanlarından seçmələr əsasında albom buraxılıb. "Quba yəhudiləri" etnoqrafik sənədli filmi (33 dəqiqəlik) də studiyanın gördüyü uğurlu işlərdəndir. Burada Azərbaycanın qədim milli rəqslərindən ibarət rəqs proqramı da hazırlanıb.

Gələcək planlardan söz açan M.İbrahimov bildirib ki, studiyada iki hissədən ibarət layihə çərçivəsində Azərbaycanda yaşayan bütün azsayılı xalqların tarixi və adət-ənənələri haqqında, o cümlədən xalqımızın həyat tərzinə çevrilən multikultural dəyərlərlə bağlı silsilə filmlər çəkiləcək. Bundan əlavə, "İrs" ansamblının repertuarı ilə regionlarda konsertlər təşkil etmək nəzərdə tutulub.

Xeyirxah işlər gör, amma
öyünmə.

Ləzgi atalar sözü.

ELMİN ZİRVƏSİNDƏ

Görkəmli alim, texnika elmləri doktoru, professor, Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutunun "Elektroenergetikanın qərarlaşmış rejimləri" elmi istiqamətinin rəhbəri, baş elmi işçi Əsrəf Balamət oğlu Balamətov 1947-ci ilin yanvarın 27-də Qusar rayonunun Əcəxur kəndində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Ə.Balamətov 1960-cı ildə Əcəxur kənd yeddiillik məktəbini bitirdikdən sonra Bakı Energetika Texnikumuna daxil olmuşdur. 1965-ci ildə həmin texnikumu, 1971-ci ildə isə M. Əzizbəyov adına Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu bitirib, İ.Q. Yesman adına Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Energetika İnstitutuna mühəndis vəzifəsinə işə qəbul olunmuşdur. 1978-ci ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Energetika İnstitutunun aspiranturasını bitirmiş, 1980-ci ildə Q.M. Krıjjanovski adına Elmi-Tədqiqat Energetika institutunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Kiçik elmi işçi, böyük elmi işçi, elmi-tədqiqat bölməsinin rəhbəri, şöbə müdiri, direktor müavini vəzifələrində çalışmışdır. 1994-cü ildə isə Novosibirsk Texniki Universitetində "İfrat yüksək gərginlikli elektrik şəbəkələri rejimlərinin idarə modelləri və metodları" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Onun əsas elmi tədqiqatları ifrat yüksək gərginlikli hava xətləri olan elektrik şəbəkələrinin qərarlaşmış rejimlərinin təhlili və idarə edilməsi metodlarının inkişafına, qərarlaşmış rejim tənzimlərinin yığılma etibarlılığının artırılmasına, elektroenergetika sistemləri rejimlərinin optimallaşdırılmasına, elektrik enerjisi itkilərinin azaldılmasına, elektrik şəbəkələrinin intellektualaşdırılmasına həsr edilmişdir. Onun rəhbərliyi ilə elektrik şəbəkələrinin qərarlaşmış rejimlərinin hesablanması üçün səmərəli alqoritmlər və proqramlar işlənmişdir. Onların əksəriyyəti keçmiş ittifaqın bir sıra elmi-tədqiqat institutlarında tətbiq olunur. Hazırda Ə.Balamətov

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutunda müasir enerji sistemlərində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi və intellektualaşdırılması üzərində çalışır. Ə.Balamətovun rəhbərliyi ilə müasir rəqəmsal cihazlardan və kompüter avadanlığından istifadə sahəsində bir sıra eksperimentlər aparılmışdır.

Professor Ə.Balamətov gənc mütəxəssislərin və texniki kadrların hazırlanmasında fəal iştirak edir. Onun pedaqoji fəaliyyəti Azərbaycan Texniki Universiteti ilə bağlıdır. Alimin rəhbərliyi altında 9 namizədlik dissertasiyası müdafiə olunmuş, 1 doktorluq dissertasiyası müdafiə ərəfəsindədir. Hazırda elmlər doktoru hazırlığı üzrə 2 doktorantın elmi məsləhətçisidir. Əsrəf Balamətov 270-dən çox elmi işin, 28 müəlliflik şəhadətnaməsi və patentin, beş monoqrafiyanın müəllifidir.

O, 26 beynəlxalq, 14 ümumittifaq, 13 respublika elmi-texniki konfrans və simpoziumda məruzələrlə çıxış etmiş, elmi əsərləri Rusiya, Belarusiya, Ukrayna və başqa respublikaların aparıcı elmi topluslarında dərc olunmuşdur. 1996-cı ildə Almaniyada "Qafqaz və Orta Asiya ölkələri enerji sistemlərinin operativ planlaşdırılması, istismarı, idarəsi" üzrə TESIS lay-

ihəsinin işində, 2000-2002-ci illərdə TESIS layihəsinin enerji haqqının ödənişinə nəzarət proqram sisteminin yaradılması və Şahdag Milli Qoruğu Ekologiya Layihəsi işlərində iştirakçı və ekspert kimi iştirak etmişdir. Əsas elmi işləri mürəkkəb elektroenergetika sistemləri rejimlərinin riyazi modelləşdirilməsi, elektrik şəbəkələrinin qərarlaşmış rejimlərinin hesablanması metodlarına, hava xətlərində tac hadisəsinin modelləşməsinə həsr olunmuşdur. 2004-cü ildə «Azərenerji» ASC-nin keçirdiyi müsabiqənin qalibi olmuş, "Əli-Bayramlı DRES-də elektrik enerjisinin qeydiyyata sisteminin yaxşılaşdırılması" mövzusunda təcrübə sınaq elmi tədqiqat işləri yüksək qiymətləndirilmişdir.

1991-ci ildən Ə.Balamətov kiçik su elektrik stansiyalarının bərpası və istismar olunması məsələləri ilə məşğul olmuşdur. Sonralar o, Qusar rayonunun Zeyxur kəndi ərazisində yerləşən Zeyxur su-elektrik stansiyasının bərpası, işə buraxılması və istismarına rəhbərlik etmişdir. 2002-ci ildə alim Amerikada tərtib olunan Amerikanın Bibliografik İnstitutunun tədqiqat məsləhətçiləri idarə heyətinin üzvü seçilmişdir.

Ə.Balamətov 2004-cü ildə elmdəki xidmətlərinə görə akademik Y.Məmmədaliyev adına medalla təltif edilmişdir. 2015-ci ildən Rusiya Elektrotexnika Akademiyasının həqiqi üzvüdür. 2016-cı ildə "MDB-nin əməkdar energetiki" fəxri adına layiq görülmüşdür. Təvəzökar, səmimi, prinsipial və alicənab insan olan Əsrəf Balamətovu 70 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona məhsuldar elmi fəaliyyətində və energetika sahəsi üçün elmi kadrların hazırlanması kimi şərəfli işdə müvəffəqiyyətlər, möhkəm cansağlığı, uzun ömür və xoşbəxtlik arzulayırıq.

Kamal ABDULLAYEV,
Azərbaycan Dövlət Neft və
Sənaye Universitetinin professoru,
texnika elmləri doktoru,
əməkdar elm xadimi

TÜRKİYƏ JURNALI
AZƏRBAYCAN XALQLARI HAQQINDA

Türkiyənin Dağıstan Dostluq Dərnəyinin orqanı olan "Dağıstan" jurnalının ötən il nəşr olunmuş son sayı Azərbaycana, burada yaşayan ləzgi və avar xalqlarının nümayəndələrinə, Bakıda üç dildə - ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində çıxan "Samur" qəzetinin fəaliyyətinə həsr olunub. Bu sayın işıq üzü görməsi təsadüfi deyil. Ötən ilin oktyabr ayında ilk dəfə Azərbaycanda olmuş Bursa Dağıstan Kültür və Dayanışma dərnəyinin rəhbərləri, milliyətçə ləzgi olan Yaşar Sabri Döndər və Ramazan Kor, Türkiyədə nəşr olunan "Dağıstan" jurnalının redaktoru, milliyətçə avar olan Şahabəddin Özden Bakı ilə yaxından tanış olmuş, "Samur" qəzeti redaksiyasının qonağı olmuş, ləzgilərin yığcam yaşadıqları Quba, Qusar və Xaçmaz rayonlarına, həmçinin avarların yığcam yaşadıqları Zaqatala və Balakən rayonlarına səyahət etmişlər. Onların bu səyahət zamanı aldıkları xoş təəssürat jurnalın səhifələrində geniş əksini tapıb.

Məlum olduğu kimi, Dağıstanda İmam

Şamilin rəhbərliyi ilə 25 il davam edən azadlıq hərəkatı yatırıldıqdan sonra on minlərlə ləzgi və avar Türkiyəyə köçməyə məcbur olmuş, burada yeni kəndlər salaraq yaşamışlar. Bu ölkədə yaşayan ləzgilər haqqında "Samur" qəzetində müntəzəm olaraq məqalələr dərc edilir.

Vətən sevdası ilə yaşayan həmvətənlərimiz Azərbaycan və Dağıstan haqqında həmişə sehvə-sehvə danışirlar. Doğma elə məhəbbət və həsrət duyğuları "Dağıstan" jurnalının son sayında dərc olunmuş "Azərbaycan səyahəti", "Azərbaycan-Bakı", "Balakən", "Zaqatala", "Xaçmaz rayonu", "Quba rayonu", "Qusar rayonu", "Kürelilər", "Bakının Qız qalası" sərlövhəli məqalələrdə də hiss olunur.

Jurnalda ötən ilin oktyabrın 14-də Bakının Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində keçirilmiş, Sədaqət Kərimovanın "Leyin nəğməsi" kitabının təqdimatından hazırlanmış məqalə, həmçinin "Samur" qəzetinin fəaliyyəti, redaksiyanın əməkdaşları Sədaqət Kərimovanın və Müzəffər Məlik-

məmmədovun yaradıcılıqları ilə bağlı materiallar dərc olunmuşdur.

Redaksiyamız maraqlı məqalələrə görə "Dağıstan" jurnalının əməkdaşlarına və dərginin redaktoru Şahabəddin Özdenə minnətdarlığını bildirir.

"SAMUR"

(Эвел газетдин 2016-йисан 26-ноябрдин ва 22-декабрдин тилитра)

А йисарин вакъиаяр къелемдиз къачур са бязи тарихчийри кхъизвайвал, Чиркей хуьруз басрух гуз кланзавай урус къушунди 1831-йисан октябрдин эхирра, сятдин 5-даз Сулак вацун эрчи пата чка къуна женгиниз газурвилер акуна. КIвенкIве генерал Панкратоваз вичин 22 туп гъасятда вацун а патаз алудна хуьруз мукъувай цай гуз клан хъана. Ахпа ада и кардила гъил къачуна, вучиз лагъайтIа чиркейвийри вацIал алай вири мукъвер чукурнавай. Абуруз куьмек гун патал къушун хуьрерин агъалияр ва чеченарни атанвай. Лезгийрин дестейриз Малла Агъмеда, Сулейман эфендиди, гъакIни Шейх Мегъамед Ярагъвидин рухвайри - Гъажи Исмаила ва Исгъакъа регъбервал гузвай. Гъам дагъвиар, гъамни урусин къушун женгиниз хъсандиз гъазур хъанвай.

Женг

Ягъунрихъ садлагъана дагъвийри кыл кутуна. Чинеба аскерар акъвазнавай чкадив агатай Малла Агъмедан ва Сулейман эфендидин кIеретIри гъафилдай па-чагъдин къушундиз гуьлле гана. Цудралди аскерар квадарай генерал Панкратова гъасятда лезгийриз тупарай лишандик къуна цай гуз туна. (Килиг: Богуславский Л. История Абшеронского полка. СПб., 1892. с. 412). Картечдин цукай са шумуд кас гъелек хъайила, Малла Агъмедани Сулейман эфендиди чпин кIеретIар къулукъ ялна. Гъа идалди абуру Шейх Мегъамед Ярагъвидин пландин сад лагъай пай къилиз акъудна.

Гилад тупар алудун патал Сулакдал муьгъ туькIуьрзавай аскерриз манийвал гана кланзавай. И кар хиве къур, чинеба рехъ атIана акъвазнавай пуд лагъай лезги кIеретIди хуьруз басрух гузвай къушун къве юкъуз ленгарна. Пуд лагъай юкъуз вацIалай тупар алудай урусри хуьруз ара датIана цай гана. Ярагъ Мегъамеда фагъумзавайвал, артиллериядиз ва атлуьриз хуьруьв агатдай мумкинвал гана кланзава-чир. И кар къилиз акъудун лезгийрини чеченри хиве къуна. Чиркейвийри лагъайтIа, хуьруз гъахъзавай цIар хуьзвай. Чеб къегъал ксар ятIани абурув герек тир яракъар гвачир. Гъафбурув гъайиди гапур, нажах, хъеме тир. Ихътин тагугайвилдиз килиг тавуна абуру Шейх Мегъамед Ярагъвидин регъбервилек кваз къегъалвилелди женг чIугъазвай. (Килиг: Ахед Агаев. Магомед Ярагский, Мусульманский философ. Поборник веры, свободы, нравственности. Махачкала, 1996. С. 146).

Дагъвийри гъикъван къегъалвилелди женг чIугуртIани, абуруз хуьр хуьн къвердавай четин жезвай. Урусри къве тупунай вилик жергеда чуьнуьх хъана гуьлле гузвай дагъвийриз, 20 тупунай хуьруз цай гузвай. Эхирни артиллериядин ва Абшерон полкунин сад лагъай батальондин лишанчи аскеррин куьмекдалди атлуар ва 42-егеррин полкунин къвед лагъай батальон вацIалай элячIна. Урус къушунди къетIивилелди басрух гуз акурла чиркейвийрин чанда кичI гъатна. (Килиг: Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб., 1892. с.412).

Чиркейвийри эхирдал къван таб гун тийиз акурла Мегъамед Ярагъви абурун тIалабуналди кланз-такIанз чапхунчийрихъ галаз ислягъивилин икърар кутIуниз ва абурун шартIар кIабулиз мажбур хъана. Гъа са вахтунда чиркейвийри Къази Ме-гъамеда ракъурай тупни урусив вахкана. (Килиг: Мухаммед Тахир. Три имама. / Пер. с арабск. Махачкала, 1990. С. 9).

И вакъиади Шейх Мегъамед Ярагъвидиз гъаф эсернай. Адан рухвайри ва маса ярагъвийри «чиркейвийри муьршуд маса гана» лагъана тестикъ авунай. Генерал-адъютант Розена вичин чIехидал ракъурай малуматда кхъенай: «Чна къетIивилелди Къази Мулладин мугъ муьтIуьгъарна ва адан хизан дагъда, жив алай кукIушриз мукъва чкада бине кутунвай

Анди хуьруз катиз мажбурна» (Килиг: ЦГВИА. Ф. ВУА. Д.6259. Л. 246).

Шейх Мегъамед Ярагъви лагъайтIа, вичин хизан ва женгинин юлдашарни галаз чеченрин Агами хуьруз атана. Ингъе Чиркейдин вакъиади вичиз гъаф эсер авур адавай ина гъилер хуьвIуьк кутуна ацукъиз хъанач. Ада Имам Къази Ме-гъамедаз мукъувай куьмек гуз гатIунна ва лезгийрикайни чеченрикай туькIуьрна-вай кIеретIдин кыле аваз 1832-йисан октябрдиз Гимрида кыле феи чIехи дъе-да иштиракна. И дъеда Къази Мегъамед къегъалвилелди гъелек хъана. Адалай гуьгъуьнлиз Гемзет бег имамвиле кхъана ва Ярагъвиди гъадазни гъаф куьмекар гана. (Килиг: Имам Гази-Магомед (на аварск.яз.). Махачкала, 1993. С. 103).

Исмаил Ярагъвиди Гимридин дъеда Малла Агъмеда ва Сулейман эфендидини иштирак авурди ва гъабурни и ягъунра гъелек хъайиди къалурзава. (Килиг: Арабские рукописи Института Востоковедения АН СССР. Краткий каталог. М., 1986. Ч II. С.422). Ингъе эхиримжи йисара чна гъилик авур тарихдин чешмейрай малум жезвайвал, Малла Агъмед Гимридин дъеда гъелек хъанач. Вичин танда душмандин жида гъатна ярх хъайи адал залан хер хъана. Гуьгъунлай чкадин лукъманри ам сагъарна. Сулейман эфенди лагъайтIа, Гимрида гъелек хъана.

А чIавуз чкадин гъакимри урус па-чагъдин пад къазвай ва халкъдиз чапхунчийрин аксина женг чIугъаз манийвал

шумудра абуруз басрух ганай. И ягъунра урусин аскерар гъаф телеф хъаначтIани, абуру са къадар яракъар квадарна. Са анжах хъиливи Яралиди абурувай 300 къван тфенгар къакъудна. Гъажи Мегъамедан ва яргунви Шихмегъамедан кIеретIри са къадар аскерар телефна герек тир суьрсе-тар гъилик авуна.

Малла Агъмедаз эвел полкунихъ галаз дъеведик кыл кутун тавуна, чинебан рекъерай тIуз Къубадихъ физ клан хъана. Ингъе полкунин кIвенкIве авай батальонди лезгийриз гуьлле гайила маса чара амукънач. Малла Агъмеда чIехи къыргъиндиз рехъ тагун патал вичин кIеретI там галайнихъ ялна ва гъанай аскерриз гуьлле гана. Са шумуд сятда кыле феи ягъунра къве патайни са къадар инсанар телеф хъана.

Малла Агъмеда дъе яргъал финикай игътият ийизвай, вучиз лагъайтIа урусри тупар кардик кутун мумкин тир. Адаз 400 кас авай кIеретIдивай полкунин хурук таб гуз тежедайди хъсандиз чизвай. Гъавилай кIеретI тамун къалин чкайриз ялна. Ингъе бахтунай хъиз, урусри женг давамар хъувунач. Штабс-капитан Л.Богуславскиди кхъизвайвал, полковник Клюги-фон-Клюгеназ лезгийрихъ галаз кыл къаз клан хъанач, вучиз лагъайтIа полк Темир-Хан-Шурадиз вахтунда агакъарна кланзавай.

Абшерон полк Къубадай акъату-нихъ, гъакIни Малла Агъмедан кIеретI иниз хтунихъди чкадин женгчи агъалияр патал са къадар къулай шартIар арадал атана ва абуру хуьлуьхъви Гъажи Мегъамед, хъиливи Ярала, цIехуьлви Гъажи Али Аскер, тIигъыржалви Эмирал и хътин къегъалар кыле аваз

чIехи бунтуниз гъазур жез гатIунна. Халкъ ацIанвай цавар хъиз, са цIайлапан ягъунихъ бенд тир. (Килиг: ЦАР, III отд., 4 эксп., д. 150. Показание руководителя восстания Гаджи-Мамеда во время следствия его ареста).

1837-йисан сифте кылера урус па-чагъдин гъилибанар Варшавадиз ракъурун патал лезги хуьрерай атлуяр кIватIиз алахъайла, къенер кузвай халкъдивай мад эжиз хъанач. Атлуяр кIватIзавайди я лагъана мад гъилера вич тарашзавай чапхунчийрин ва чкадин гъакимрин аксина женг къарагъарун патал и кар халкъдиз багъна хъана.

КIвачел къарагъун патал маса багъна-ярни авай. Виридалайни кар алайбурукай сад залан налогар тир. Халкъ гъаф кесиб тирвилай ада налогар гуникай кыл къа-къудзавай. Ихътин ксариз вирина жаза гузвай. Генерал-майор Пестела малумат гайивал, анжах Куьреда 1836-йисуз налогар гуникай кыл къакуьдай 2 агъур къван лезги гуьлле гана къенай. Император I Николая Къафкъаздин сердер фельдмаршал И.Паскевичаз «вири дагълу халкъар чилерикай, иллаки аранда авай чилерикай магърум авуна абуру недай-хъадай затIар авачиз туна муьтIуьгъ ху-низ мажбур ая» (Кавказский сборник. Тифлис, 1887. С.150) лагъана буйругъ гайидалай къулукъ налог кIватIзавайбуру ва чкадин гъакимар мадни пехъи хъанвай. Гъатта «агъалийри цин, рекъерин ва къушундин патахъай гузвай налогар, гъакIни маса пулар чкадин гъакимри гъукуматдин хазинадиз гун тийиз чпиз серфзавай» (АКАК, т. VIII док. №1. С. 11).

Ихътин гъахъсузвилер себеб яз ара-ара къалар акъатзавай. 1837-йисан апрелдин эхирра Къубадин комендант полковник Гимбута ракъурай аскерри Аварандин агъалияр тарашна инай вишера-лди балкIанар, кIалер, хипер тухудайла Малла Агъмедан кIеретIди абуру элкъуьрна юкъва туна ва аскерривай жематдин малар вахкун тIалабна. Аскерри и тIалабун кваз такъурла Малла Агъмеда абуруз басрух гана ва комендантдин гъилибанар вири яна къена. И вакъиадилай къулукъ полковник Гимбута аваранвиар муьтIуьгъарун патал хуьруз къве рота ракъурна. Гилад Малла Агъмеда цийи ягъунрик кыл кутуна кланзавай.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ
(Гуьгъ ама)

Душман валара, дуст
пурара жада.

Лезги халкъдин мисал

Цийивилер
www.samurpress.net

Къезиларнавай кредитар

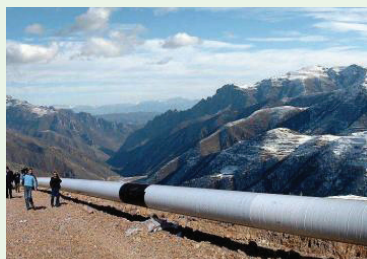
Алай йисуз Сагъибкарвилдиз Куьмек Гунин Милли Фондуни к а р ч и й р и з 150 миллион манатдив агакъна къезиларнавай кредитар гун къ а р а р д и з къачунва. Шаз 2500 карчидиз

190 миллион манат пул ганай. И кредитрин куьмекдалди арадал гъайи карханайра 8100 къван цийи кIвалахдай чкаяр ахъа хъана.

Цинин йисуз гузвай кредитри чара-чара района цийи комплексар, логистикадин меркезар, фу чрадай заводар, фермеррин майишатар, зейтундин багълар, эцигунрин материалрин карханаяр кардик кутадай мумкинвилер гуда. Санлай къачурла, фонд кардик кутур йикъалай инихъ сагъибкарризни карчийриз 2 миллиард манатдин къезиларнавай кредитар ганва.

Хуьрериз хъвадай яд

Республика-дин хуьрер хъвадай цив таъминарунихъ г а л а з алакъалу тир Гъукуматдин Програма агалкъунралди кь и л и з акъудзава. И программдив къадайвал, шаз Хачмаз райондин 7 хуьр хъвадай цив таминарна кланзавай. Цийи проекттар райондин Къарадагълы, Алиж къишлах, ЦIалагур, Манафуба, Сейидлер, Агъа Лакар ва Гуьлалан хуьрера къилиз акъудна. А хуьрериз 14 километрдин яргъивиле гунгарривди яд гъанва. Гъа са вахтунда хуьрера артезиандин къуярни эгъуннава. Цийи цин гунгаррикай 4600-далай гъаф агъалийри менфят къачуза.

Алай вахтунда «Азерсуди» Агъсу, Шабран, Гъажикъабул ва Исмаиллы районрин 13 хуьруьн агъалияр хъвадай цивди таъминарун патал кра-р къилиз акъудзава. Цийи проектрив къадайвал, кардик кутур гунгаррикай санлай 6200-дав агакъна агъалийри менфят къачуда.

Гимиш пулар жагъанва

Къ у б а шегъердин Эрдебил куьчеда яшамаш жезвай Элнур Зейналован гъ а я т д а й XVIII виш йисаз талукъ гимиш пулар жагъанва.

КIвалин иесидиз цин турбаяр эгъунна чилик кута-з кландамаз жагъай хазинада 16 гимишдин пул ава. Абурукай Къуба ханлухдин вахтунда менфят къачунвайди малум хъанва.

Пулар жагъанвай чка шегъердин меркез я. XVIII-XIX виш йисара ина карвансара кардик квай. Исятда археологри цийиз жагъанвай гимиш пулар вири патарихъай чирзава. Ахпа абуру музейдиз вугуда. Эхиримжи йисара Къубадай алаатай виш йисариз талукъ гъаф къиметлу къапарни жагъанва.

АГАЛКЪУНАР ТІАЛАБЗАВА

ТІвар-ван авай журналист ва шаир, лезги чІалаз, медениятдиз, халкъдин тІал алай месэлайриз талукъ сад-садалай марагълу макъалайрин автор Мегъамед Ибрагъимов кыле тухвай конкурсдин нетижайрал бинеламиш хъана Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министрдин приказдалди 2017-йисан 13-январдилай “Лезги газетдин» кылин редакторвиле тайинарна лагъай хабарди чун гзаф шадарна. ЧІал вилик тухуз алахъзавай, хайи халкъдин таъсиб чІугвазвай савадлу, намуслу, зегъметдал рикІ алай ихътин жегъилар чи журналистикадин кыле хъун дамах кутадай кар я. Мегъамед Ибрагъиман хва Ибрагъимов 1988-йисан 6-мартдиз Къурагъ райондин КІирийрин хуьре муаллимдин хизанда дидедиз хъана. 2005-йисуз юкьван мектеб акъалтІарай ам Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин

Дагъустандин филологиядин факультетдик экечІна. 2009-йисуз филологиядин чирвилерин бакалаврдин, 2011-йисуз магистрдин дережар къачуна. 2011-2014-йисара университетдин аспирантурада кІелай ада “Азиз Алеман яратмишунра мягъкем формар” темадай диссертация хвена филологиядин илимрин кандидатвилин дережа къачуна. Вузда кІелзавай йисара М.И. Ибрагъимова Дагъустан Республикадин Президентдин ва Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гьамзатован тІварунихъ галай стипендияр къачуна.

2008-йисуз “Къурушрин сес” газетда жавабдар секретарвиле кІвалахай жегъил 2009-йисалай “Лезги газетда” мухбирвилин кІвалахал акъвазна. Ам РФ-дин кхырагрин ва журналистрин кІватІалрик ква. Хайи чІал ва меденият хуьнин, вилик тухунин карда къазанмишай агалкъунрай М.И.Ибрагъимоваз 2012-йисуз Дагъустандин халкъдин шаир Юсуп Хаппалаеван тІварунихъ галай премия гана. 2017-йисуз ам чІалан месэлайриз талукъ макъалайрай чІехи алим Мегъамед Гьажиеван тІварунихъ галай премиядиз лайихлу хъана. М.И.Ибрагъимов “Илгъамдин сеъер” (2009-йис) кІватІалдин автор ва “Умудрин экъ” (2013-йис) ктабдин къве автордикай сад я. 2016-йисуз М.И.Ибрагъимоваз РД-дин печатдин ва информациядин министерстводин Гьуьрметдин грамота гана.

Чун Мегъамед Ибрагъимова алакьунар авай къелемэгълир редакциядив агуддайдан, газетдин чІал ва ери хъсанардайдан, кутугай сайт арадал гьйдайдан чІалахъ я. Адаз и рекъе чІехи агалкъунар, гзаф йисара гьакъисагъвилелди газетдиз регъбервал гайи сеили журналист Агъариза Саидов кыле аваз вичин 90 йис къейд авунвай “Лезги газетдиз” мадни яргъи уьмуьрар тІалабзава чна.

“САМУР” газетдин коллектив

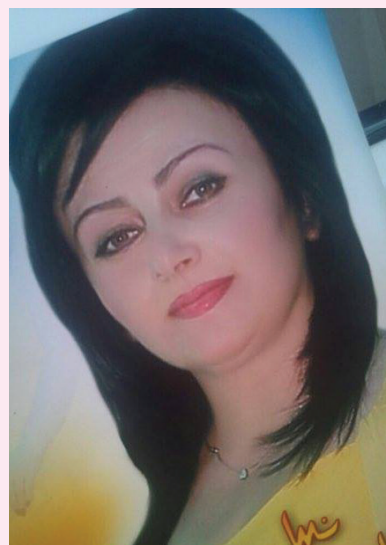
МУРАДРИН ГЕЛЕ АВАЗ

Фаризат Зейналовадиз «Дагъустан Республикадин халкъдин артист» гьуьрметдин тІвар ганва лагъай хабар адан сенятдал рикІ алайбуру гзаф хушвилелди къабулна. Вичихъ успагъи акунар, актервилин алакьунар, иер ван, къени кылихар авай и таватдин къетІенвилерикай сад лезгийрин харусенятдал рикІ хьунухъ я. Иллаки лезги халкъдин манияр пара кІанда адаз. Абур акъван хъсандиз лугъуда хьи, яб акалзавайбурун пагъ атІуда.

Фаризат Мегъамедан руш Зейналова 1964-йисан 9-ноябрдиз Докъузпара райондин Мискискарин хуьре дидедиз хъана. Юкьван мектеб акъалтІарна Дербентдин хуьруьн майишатдин техникумдик экечІайлани, техникум куьтягъна Дербентдин консервийрин комбинатда кІвалахал акъвазайлани ада маса мурадрихъ ялзавай. И мурадри эхирни ам 1997-йисуз Лезги театрдин гъана. Ина Фаризатан вилик яратмишунин рекъер ахъа хъана. 2001-2005-йисара Дербентдин музыкадин училищеда чирвилер къачурдалай къулухъ ам сенятдив генани рикІ алаз эгечІна.

2005-йисуз «Дагъустан Респуб-ликадин лайихлу артист» гьуьрметдин тІвар къачурла Фаризатахъ луварар акатна. Ам генани шанкъунивди кІвалахиз, яратмишунрин куклушар рам ийиз алахъна.

2013-йисуз Дербентдин Харусе-нятинни Медениятдин Институтдин культурологиядин факультет акъал-

тІарайдалай къулухъ Фаризата Дербентдин театрда цІудралди рикІел аламуькдай образар яратмишна. Лезгийрин, Дагъустандин маса халкъарин, урусин ва дуьньядин драматургрин цІудралди пьесайра кылин ролар тамамарай ада театрдин нуфуз генани хкажна. Театрдиз атай тамашачияр датІана адан ролари гьейранарзава. И ролар Фаризата иер, верціи ванцелди лугъузвай манийралди тамамарзава.

Чна Фаризат Зейналова «Да-гъустан Республикадин халкъдин артист» гьуьрметдин тІвар къачунай рикІин сидкъидай тебрикзава, адаз мадни чІехи агалкъунар тІалабзава.

Гуьлхар ГУЪЛИЕВА

ГЪАЛАЛ Я ВАЗ!

ансамблдин солиствиле кІвалахна. 1976-йисуз Дагъустан Республикадин Медениятдин Минис-терстводин куьмекдалди Азербайжандин Гьукуматдин Консерватория-диз къабул хъайи же-гъилдин алакьунар фад винел акъатна. Консер-ватория акъалтІарайла Азербайжандин зурба сеняткар Саид Рустамова ам вичи регъбервал гузвай гьукуматдин халкъдин музыкадин алатрин ан-самблдиз солиствиле къабулна. Ина 20 йисуз ара датІана кІвалахай

Лезгийрин тІвар-ван авай сеняткар, Азербайжандиз ва Дагъустандиз кларнетдал ягъизвай зурба макъамчи хъиз сеили тир Ширбет Рзагулиеваз и мукъвара «Дагъустандин халкъдин артист» гьуьрметдин тІвар гана лагъай хабарди гзафни-гзаф шадарна чун. «И тІвар адаз дидедин нек хъиз гъалал я», - лагъана фикирна чна. Вучиз лагъайтІа Ширбет дуьньядиз макъамчи хъиз атанвай, вичин уьмуьр кыляй-кылиди сенятдиз бахш авунвай инсанрикай я.

Ширбетан чирхчирриз адан музыкадал гьикъван рикІ алатІа, ам кларнетдив чан алай инсандив хъиз гьикІ агатна рахазватІа, вичин дегъне гьиссер кларнетдин мецерин куьмекдалди гьикІ чІалал гъизватІа, илгъамдиз атайла ада кларнетдив гьихътин аламатар ийиз тазватІа хъсандиз чида.

1951-йисуз Худата дидедиз хъайи Ширбет Гьикметан хва Рзагулиев ина юкьван мектеб акъалтІарайдалай къулухъ вичин мураддин гуьгъуьна аваз Магъачкъаладиз рекъе гъатна. Музыкадин мектебдин кларнетдин синифда чирвилер къачур ада Дагъустандин Гьукуматдин Телевиденидин халкъдин музыкадин алатрин

Ш.Рзагулиева Рашид Бегъбудов, Шевкет Алек-перова, Гуьлагъа Мамедов, Зейнаб Ханларова, Ялчин Рзаде, Мамедбагъыр Багъырзаде, Нисе Къасумова хътин сеили манийийрин ва масабурин сенятдикини вичин пай кутуна.

Азербайжанда вичихъ халкъдин арада чІехи нуфуз авай Ширбета алатай зулуз Магъачкъалада гайи кылдин концерт Дагъустандин харусенятдин уьмуьрда чІехи вакъиадиз элкъвена. Навруз Шагъбазован регъбервилек кваз Дагъустандин халкъдин музыкадин алатрин ансамблдихъ галаз санал гайи и концертда Ширбета вичин виртуозвилелди вири гьейранарнай. Дуьньядин халкъарин гъаваяр рикІ алаз ягъай ада лезги халкъдин манияр акъван шанкъунивди чІалал гъанай хьи, залдин цлар капари юзурнай.

Вичин 65 йис хъанвай Ширбет Рзагулиев исятда сенятдин шегъреда ава. Чна адаз и рекъе чІехи агалкъунар тІалабзава. Югъ а югъ хъурай хви, сеняткарди «Азербайжан Республикадин халкъдин артист» лагъай гьуьрметдин тІвар къачурай. Ам и тІварцІиз лайихлу я.

Роза ГЪАЖИМУРАДОВА

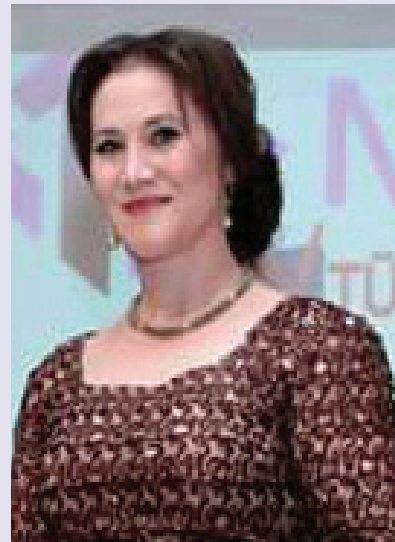
ТАВАТРИН ТАВАТ

Жемиладин сегънедин меденият, лезгийрин ацукъун-къарагъунив къадайвал абурлуз алукулн акурбуру, адан ванчихъ яб акалайбуру вирида сад хъиз лугъуда: «Таватрин тават я Жемила». Ам чидай, манийрай кыл акъуддай вирибуру лугъузвайвал, Жемиладихъ дагъвийриз хас гужлу, милли колоритдив диганвай халисан лезги ван ава: шадвилинни такабурдин хару гьиссер кужумнавай къакъан, иер ван.

«Сувар» ансамблдин мачичи Жемила Заловадин агалкъунри эхиримжи йисара адан сенятдал рикІ алай инсанриз гзафни-гзаф шад легъзеяр бахшзава. Лезги мани къакъан дережадиз акъудун патал югъди-йифди зегъмет чІугвазвай, ара датІана вичин пешекарвал хкажиз алахъзавай и таватдиз халкъдин арада гьихътин гьуьрмет аватІа чирун патал интернетдин чара-чара чинриз, гьакІни ютуб-диз вил вегъин бес я. Къе и мачичидин чара-чара манийрихъ яб акалзавайбурун къадар цІуд агъзуррив агакъзава. Гъа и карди адан сейливал мад гъилера субутзава.

Адан “Тамуяр”, “Къведа жал”, “Асса”, “Цифер ава”, “Ватандин чил”, “Ватин гъал”, “Дагълар”, “Лугъудани, лугъудачни”, “Къафкъаз”, “Мехъер я”, “Ватан - чи чІал я”, “КІанда лагъ заз” хътин манияр лезги хитариз элкъвенва. А манийри лезги рушаз генани сейливал гъанва. Жемилади “Сувар” ансамблдин мачичияр Жавагъир Абдуловадихъ, Элвина Гьейдаровадихъ ва Роза Гъажимурадовадихъ галаз санан лагъай манияр лагъайтІа, мецера гъатнава.

Аллагъди вичиз иервал хъиз, дагъдин чарчаррин хътин къакъан,

верціи ван, гьакІни къени, мили кылихар ганвай, яр-дустарал, мукъва-кылиирал рикІ алай Жемила Залова цуькверилай вирт кІватІдай чІижерив гекъигиз жеда. Гъа ихътин зегъмет чІугун себеб яз алатай йисуз ада Москвада кыле феи зурба конкурсда къвед лагъай чка къуна. ГьакІни Бакудин Кемпински отелда 30-ноябрдиз кыле феи конкурсдин сад лагъай премиядиз лайихлу хъана.

Вичин репертуардик квай манийрин чІехи паярин гафарни макъамар Седакъет Керимовадинбур тирди къейд ийизвай Жемилади къени гъадахъ галаз санал цІийи манийрин винел кІвалахзава. ЦІийи клипар, икьван гагъди садан яратмишунрани дуьшуьш тахъай хътин композицияр арадал гъун патал алакьунар ийизвай и таватдин алакьунри ада сенятдин куклушар рамдайди къалурзава. Ваз агалкъунар хъурай, лезги тават! Вун шегъре рекъиз акъатрай!

Айнур БАЙБУЛАТОВА

МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНКУРС ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В 2017 году будет проходить Международный Конкурс по русскому языку для зарубежных педагогов и школьников.

Целью Конкурса является повышение мотивации иностранных обучающихся к изучению русского языка и продолжению обучения в России, совершенствование профессиональных компетенций зарубежных педагогов, преподающих широкий спектр предметов на русском языке.

Конкурс проводится по двум направлениям: - конкурс педагогов, направленный на совершенствование коммуникативных и профессиональных компетенций, повышение уровня владения русским языком в профессиональной сфере; - конкурс детей в возрасте 11-16 лет, мотивирующий зарубежных обучающихся к изучению русского языка и продолжению образования в России.

Общее руководство подготовкой и проведением Конкурса осуществляет Оргкомитет. Состав Оргкомитета Конкурса формируется из сотрудников Министерства образования

и науки Российской Федерации, Института Пушкина, МДЦ «Артек», Россотрудничество и других организаций.

Конкурс пройдет в два этапа:

I этап – отборочный в дистанционном формате на портале «Образование на русском» - с 1 февраля по 15 апреля 2017 года.

II этап – финальный в очном формате на базе МДЦ «Артек» - август 2017 года.

Зарегистрироваться на Конкурс и получить более подробную информацию можно на портале «Образование на русском»: <http://www.pushkin.institute/anons/detail>.

НАСТОЯЩАЯ СЕНСАЦИЯ

**28-ЛЕТНЯЯ УКРАИНКА НАШЛА ЛЕКАРСТВО ОТ РАКА
ТЕПЕРЬ ЕЙ МОГУТ ДАТЬ НОБЕЛЕВСКУЮ ПРЕМИЮ**

В Украине появилось новое научное дарование: 28-летняя доктор наук из Института молекулярной биологии и генетики в Киеве Ольга Броварец стала знаменитостью мирового масштаба. Про нее сейчас пишут все известные научные журналы мира, а европейские страны готовы пойти на что угодно, лишь бы забрать ее к себе на ПМЖ.

Причина? Открытие Броварец, которое дает надежду на полное выздоровление от рака.

Как известно, организм каждого человека содержит 23 пары хромосом. В каждой из них есть ДНК, в которой хранится вся генетическая информация про живое тело.

По форме ДНК напоминает скрученную спираль. Если эту спираль раскрутить, станет видно, что все пары оснований имеют четкую геометрическую структуру. А вот пары с мутациями - выглядят иначе, ученые называют их «горбатыми». Как им удастся обмануть ДНК, встроиться в спираль, вызвать

изменения и болезни в организме, до сих пор было белым пятном в науке. Ольга вычислила закономерность, по которой это происходит.

Эти мутации - и есть причина развития рака и других тяжелых болезней, имеющих генетическую природу. Поэтому открытия 28-летней украинки стали настоящей сенсацией: ведь с их помощью можно победить не только рак, но и другие болезни, связанные с мутациями.

СТАРТОВАЛА ОЛИМПИАДА

13-14 января с.г. в Азербайджане стартовала IX республиканская Олимпиада по русскому языку и литературе.

Первые два тура прошли в школе № 229 имени Юрия Ковалева и Элитарной гимназии имени Ильяса Эфендиева города Баку. В них приняло участие около 500 учащихся 7-8 классов из 116 бакинских школ.

Организаторами Олимпиады являются Посольство России и представительство Россотрудничества в Азербайджане, Министерство образования Азербайджана и Ассоциация преподавателей русскоязычных учебных заведений Азербайджана.

К участникам Олимпиады со словами приветствия обратились руководитель представительства Россотрудничества в Азербайджане

не Валентин Денисов, директор школы № 229 Фарида Багирова и заместитель директора Элитарной гимназии Шахла Алиева.

Учащиеся представили участникам олимпиады свои литературно-музыкальные композиции, посвященные значению русского языка.

Организаторами была предоставлена возможность ответить на тестовые вопросы по русскому языку и литературе в рамках образовательной программы, а также показать свои ораторские способности. Их выступления оценивало авторитетное жюри, в которое вошли опытные педагоги, журналисты и литераторы.

Олимпиада пройдет в течение четырех месяцев, и будет состоять из 20 туров.

МƏNƏLİ NƏYAT YOLU

Bacarıqlı insan hansı sahədə işləyirsə işləsin, mütləq öz istedad və qabiliyyətini sübut etməyə imkan və şərait tapır. Sizə haqqında danışmaq istədiyimiz, respublikamızın adlı-sanlı kooperasiya işçilərindən biri olan Əlimurad Musayev kimi.

Musayev Əlimurad Abubəkir oğlu 1947-ci il fevralın 3-də Qusar rayonunun Balaqusar kəndində kolxozçu ailəsində anadan olub. Balaqusar kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Bakı Kooperativ Texnikumunda oxuyub. Sonralar Moskva Kooperativ İnstitutunda təhsilini davam etdirib.

Əmək fəaliyyətinə mağaza müdiri kimi başlayan Ə.Musayev hələ gənc yaşlarından savadı, peşəkarlığı, işinə məsuliyyəti, bacarığı, xüsusilə də insani keyfiyyətləri ilə seçilib. Ədalətlik və düzgünlük onun iş və həyat prinsipi olub.

İşgüzar xüsusiyyətləri rayon rəhbərliyi tərəfindən qiymətləndirilərək rəhbər vəzifələrə irəli çəkilən Ə.Musayev Qusar Rayon Kooperativlər İttifaqı idarə heyətinin sədri, Qusar çörək kombinatının direktoru, Dövlət Əmlak Komitəsi Qusar rayon şöbəsinin müdiri vəzifələrində çalışıb.

Həyatda ən böyük qazancı iş əhatəsində olan insanların, doğmalarının və əzizlərinin hörmət və sevgisi olub. Əlimurad müəllim bu gün Qusar rayonunun sayılıb-seçilən ağısaqqallarındandır. Ömür-gün yoldaşı Bağdat xanım ilə bərabər dörd övlad böyüdən bu adamın həyatını səkkiz nəvəsinin, bir nəticəsinin sevincləri daha da rəvnəqləndirir.

Əlimurad müəllimi 70 yaşının tamam olması münasibətilə təbrik edir, ona uzun ömür, cəsarətli arzularınıq.

Təranə ƏLİMURAD QIZI MƏMMƏDZADƏ

ЗАГАДКИ ИСТОРИИ

Прусы

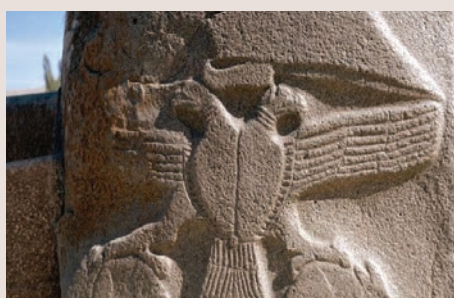

Само происхождение имени пруссов окутано тайной. Первый раз оно встречается только в IX веке в форме Brusi в черновике анонимного купца, а позднее - в польских и немецких хрониках. Лингвисты находят ему аналогии во многих индоевропейских языках и считают, что оно восходит к санскритскому purusa - «человек». Не сохранилось также достаточных сведений и о языке пруссов. Последний его носитель умер в 1677 году, а чума 1709-1711 годов истребила последних пруссов и в самой Пруссии. Уже в XVII веке вместо прусской истории начинается история «пруссачества» и королевства Пруссия, местное население которого имело мало общего с балтским именем пруссов.

Народы мира

Гуцулы

О значении слова «гуцул» до сих пор ведутся споры. Одни ученые считают, что этимология слова восходит к молдавскому «гоц» или «гуц», что значит «разбойник», другие - к слову «кочул», что значит «пастух». Гуцулов также называют «украинскими горцами». Среди них до сих пор сильны традиции знахарства. Гуцульских колдунов называют мольфарами. Они могут быть белыми и черными. Мольфары пользуются непрерываемым авторитетом.

Цыгане

Согласно лингвистическим и генетическим исследованиям, предки

цыган покинули территорию Индии в количестве, не превышающем 1000 человек. Сегодня в мире насчитывается около 10 млн цыган. В Средние века цыган в Европе считали египтянами. Само слово Gitanes - производное от египтянина. Карты Таро, которые считаются последним сохранившимся осколком культа египетского бога Тота, были привнесены в Европу именно цыганами. Их не напрасно называли «фараоново племя». Поразительным было для европейцев и то, что цыгане бальзамировали своих покойников и хоронили в склепах, куда закладывали всё необходимое для жизни после смерти. Эти похоронные традиции живы у цыган и сегодня.

Казак

Вопрос о том, откуда появились казаки, до сих пор остается нерешенным. Их родину находят и на Северном Кавказе, и в Приазовье, и в Западном Туркестане. Родословную казаков возводят к скифам, к аланам, к черкесам, к хазарам, к готам, к бродникам. У сторонников всех версий есть свои аргументы. Сегодня казаки - полиэтническая общность, но они сами

любят настаивать на том, что казаки - отдельный народ.

Подготовил к печати
Нуратдин АЛИХАСРИН

«САМУРДИН» 25 ЙИС ЖЕЗВА

АГУДИЗ АЛАХЪИН

Жуван рикІяй физвай са месэладикай лугъуз кІанзава. Эхиримжи йисара «Самур» газетди кьарагъарай виридалайни кар алай месэлайрикай сад Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ арадал гъун я. 2004-йисан 23-февралдиз газетда «Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ» тІвар ганвай макъала чап хъанай. Гуьгъуьнлай газетди хабар гайивал, и месэладихъ авсиятда редакцияди кІелдайбурулай вишералди чарар кьачунай И кар себеб яз «Самурди» «Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ» тІвар алай чин кардик кутунай. И темадай цІудралди макъалаяр чапнай. Гъайиф хъи, икьван зегъметар чІугуниз килиг тавуна «Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ» кьейд ийидай мурад кьилиз акъатзавач.

Гъурметлу редакция, жечни и месэла мадни хцидаказ кьарагъар хъувуртІа? Дуьньядин са шумуд уьлкведа яшамиш жезвай чи ватангъилийри и месэладикай веревирдер тавуна жеч эхир. Ихътин мярекат арадал гъун вири халкъдин кьилин чІехивал жедай.

Агъа ШИХМУРАДОВ,
Баку

АХЦЕГЪВИЙРИН ВИЛ АЛА

Алатай йисан 7-майдиз «Самур» газетдин кІвалахдаррин Дагъустандин СтІал Сулейманан райондинкІелдайбурухъгалазкьилефейигуьруьшдикай «Къасумхуьр ТВ-ди» халкъдиз гегъеншдиз малумат гана. Гъакьикъатдани им гзаф марагълу мярекат тир. И гуьруьшди мад гъилера «Самурдихъ» Азербайжанда хъиз, Дагъустандани чІехи нуфуз авайди кьалурна.

Гъурметлу «Самур», ихътин мярекатдал ахцегъвийрин вилни ала. Алатай 25 йисан кьене газетди Ахцегъикай ва сейли ахцегъвийрикай тІимил макъалаяр чапнавач. Яргъай-яргъаз чи жематар «Самурдин» алакьунрал гъейран хъанва. Куь журналистар, шаирар вири Дагъустандиз сейли я. Гъавилий чазни «Самурдин» кІвалахдаррихъ галаз гуьруьш кьиле тухуз кІанзава. Ихътин мярекатдал фадлай чи рикІ алайди я. Къадим Ахцегъин агъалийри куьн шадвилелди къабулдай.

Шамсудин АЛДЕРОВ,
Дагъустан Республикадин Ахцегъ район

ХЪСАН ШИИРАР КІАНЗАВА

Играми «Самур»! Зун поэзиядал гзаф рикІ алай кас я. Заз лезги шаиррин цІудралди шиирар хуралай чида. Гьелбетда, хъсан шиирар. Алай девирда ихътин шиирриз игътияж ава.

Са шумуд йис инлай вилик «Самурди» «Хуралай чира» ва «Хуралай чирна кІанзавай чІалар» рубрикайрик кваз чи шаиррин хкягъай шиирар чап ийиз гатІуннай. Мумкин ятІа и рубрикаяр давамар хъия. Хъсан шиирри чаз жуван ватан, хайи чІал, хайи халкъ кІанарда. Авайвал лагъайтІа, зи чирхчир жегъилризни ихътин шиирар кІанзава. Галатун тийижиз кІвалахна 25 йисуз чи рикІ алай газет хвейи «Самурдин» коллективдиз чна разивал кьалурзава, адаз мадни чІехи агалкъунар тІалабзава.

Гъасрет МУРАДОВ,
Къуба район

Риб акат тийидай
чкадик гаф агатда.

Лезги халкъдин мисал

МАДНИ ЧІАЛАН ЖЕНГ ЧІУГУ

«Самурдин» 25 йис жезва лагъайла заз гзаф хвеши хъана.

Им са акъван чІехи девир туштІани, газетди кьачур камар, адан агалкъунар чІехибур я. Заз чиз, алатай 25-йисан кьене «Самурдин» виридалайни чІехи агалкъун ада хайи чІал хуьн ва вилик тухун хъана. Гъавилий кІелдайбуру адаз гъахълу яз чІалан женгчи лугъузва. И рекъай газетдин женгчи руьгъ адан гъар тилитдай кьатІуз жезва. «Самурди» сифте яз агъзурралди къадим ва чІалан куьгъне кьатарик акатзавай гафар арадал хкана. Вишералди лезги топонимриз илимдин рекъелди баянар гана.

Виликан йисара чІалакай газетдин чинриз акъатай са бязи макъалаяр

къедалди зи рикІел хъсандиз алама. 1998-йисуз чи гуьрметлу кьелемэгълиар тир Седакъет Керимовади кхъей «Профессордиз жаваб» очерк, «Катра маканда кард жеда» макъала, Муьзеффер Меликмамедован «Чал вилик тухун, чІур тийин», «Гафар чІалан девлет я» хътин макъалаяр неинки Азербайжанда, гъакІ Дагъустандани чІехи дискуссиядиз себеб хъанай.

За и месэладикай гаф кудун дуьшуьшдин кар туш. «Самур» кье чи чІал хуьзвай виридалайни чІехи женгчи я. Ингъе захъ ва Дербентда «Самур» кІелзавай ксарихъ са тІалабун ава. Виликан вахтара куьне газетда «Чал» твар алай чин, гъакІни «Чи чІал, чи тІал», «Чалан

михъивал хуьн», «Диде гъарай, дидед чІал гъарай», «Лезги чІалакай ихтилатар» рубрикайрик кваз гзаф марагълу материалар гудай. Са гафни авачиз, и рехъ куьне кьени давамарзава. Эхиримжи вахтара «Чи гафар» рубрикадик кваз гузвай макъалаяр заз иллаки хуш я. Газетди и рубрикадихъ галаз санал чІалаз талукъ виликан рубрикаярни арадал хканайтІа хъсан жедай.

За квез «Самурдин» 25 йис рикІин сидкъидай тебрикзава, куь коллективдиз мадни чІехи агалкъунар тІалабзава.

Мегъамед АБИЛОВ,
Дагъустан Республикадин
Дербент шегъер

ЦІИЙИКИА ЭГЕЧИНИ

Играми редакция! Са гафни авачиз, амай вири крар хъиз, алай аямдин журналистикани йигиндаказ вилик физва. Виликан вахтара макъаладин анжах манадиз кьимет гузвайтІа, алай девирдин тІалабунар са къадардин масабур я. Гила асул фикир материал газетдиз акъуднавай кьайдадиз, адан контентдиз, яни ана менфят кьачунвай шикилриз, графикадиз гузва. Ам кІелзавайди желбдайвал,

адаз ашкъи кьведайвал туькІурна кІанзава. И жигъетдай «Самур», заз чиз, чи вири газетрилай вилик ква. Гъайиф хъи, чи са бязи ватангъилийриз адан къадир чизвач. Къадир хъанайтІа, абуру газет кхъиз тир.

Ахътин хуьрер ава хъи, абуру гъич са газетни кхъенвач. Абурун агъалийривай куьне газет вучиз кхъизвач лагъана жузуна кІанзава. За фагъумзавайвал, «Самурдин

дустар» рубрика давамарун, «Куьне газет кхъенвани»? тІвар ганвай цІийи рубрика кардик кутун герек я. Газет гзаф кхъенвай хуьрерикайни макъалаяр чап авуна кІанзава. Са гафуналди, гила гъам журналистар, гъамни кІелзавайбур газетдив цІийикІа эгечІна кІанзава.

Камил ГЪАЖИЕВ,
Исмаиллы район

КАТЕХ - ДЕГЪ ЧІАВАРИН ЭМЕННИ ХУЬР

Къакъан дагъларин ценерив гвай, Балакен райондин виридалайни чІехи хуьр тир Катех вичихъ дегъ чІаварин тарихар авай, шумудни са къадим гуьмбетралди и тарихар хуьзвай макан я. Ина гъам Къафкъаздин Албаниядин, гъамни адалай виликан девиррин гелер ама. Хуьре авай кьве албан килисади, V виш йисан ибадатханади, XIV виш йисан сифте кьилера ва 1912-йисуз эцигнавай кьве мискІинди, юкьван виш йисара хкажнавай кьуд гъавадин 4 кІеледи ва маса тарихдин гуьмбетри иниз атайбурун пагъ атІузва. Ихътин хуьрер Къафкъазда са акъван авач.

XVIII асирда Катех азадвал патал женгерин майдандиз элкьвенай. Катехвийри Жар ва Тала хуьрерин агъалийрихъ галаз санал Надир шагъдин кьушунар кукІварнай. 1738-йисан гатуз шагъдин стха Ибрагъим ханди 38 агъзур аскердин кьиле аваз Жар, Тала ва Катех хуьрериз басрух гайила катехвийри Къанлу Шабанан, Малла Абдуллагъан, Мегъамед бегдин кІеретІрихъ галаз санал кьилди кІеретІ туькІурна душмандихъ галаз кьегъалвилелди женг чІугунай. А ягъунра иранвийри 20 агъзур аскерар квадарнай. Сагъ амайбур яракъар гадарна катнай. Тарихчи Мугъаммад Казима вичин «Name-yi alamağa-yi Nadiri» ктабда кхъизвайвал, лезгийри, аварри ва цІахурри шагъдин кьушун кукІварайди вилералди акур Къахдин, Шекидин ва Ширвандин

гъакимар катна арадай акъатнай.

Дяведа вичин стха Ибрагъим хан кьена лагъана ван хъайила, Надир шагъди вичин машгъур сердерар кьиле аваз 60 агъзур аскер Жардин, Таладин ва Катехдин агъалийрилай кьисас кьахчуз ракъурна. И дяведа лезгийривай, аварривай ва цІахурривай шагъдин кьушундин вилик 17 агъзур кас, пудра тІимил кьуватар акъудиз хъана. Ирандин тарихчи А.Т.Сардадвара вичин «Tağış-e nezami va siyasiye dovranе Naderşah-e Afşar» ктабда кхъизвайвал, «им гзафни-гзаф ивиар экъичай дяве тир, лезгийри ва аварри эхирдалди женг чІугунай». И ягъунра шагъди вичин 30 агъзурдалай гзаф аскерар квадарнай. Ихътин тарихдин делилар сад туш, кьвед туш.

Эхиримжи йисара хуьруьн тарихдиз талукъ цІийи делилар винел акъатзава. И йикъара ина авай къадим медресадин цларал пиктограммаяр (шикилдин кхъинар) алайди чир хъанва. Абур Къобустандин кьваларал, гъакІни хуьруьн вини кьиле авай Шиш дагъдин синел алай циклопик эцигунрал ва къадим инсанри хкажнавай кІелейрин цларал алай кхъинриз ухшар я. Аквадай гъаларай, медреса эцигдайла а кІелейрин уьцІена аватнавай кьванерикай менфят кьачуна.

Хуьруьн тарих хъиз, адан агъалиярни чешнелу я. Ина са шумуд халкъдин векилар стхяр хъиз яшамиш жезва. Виридалайни гзаф азербайжанвийр, аварар

ва лезгийр яшамиш жезвай и хуьре, чпин сан тІимил ятІани цІахур, рутул, гуржи, урус, болгар халкъарин векиларни ава. Санлай Катехдин агъалийрин къадар 7417 кас я. Ина 2300 майишат ава. Хуьруьн умуми чилерин майдан 5 агъзур гектар я.

Катехда агъалияр патал хъсан кьулайвилер ава. Ина 6 мектеб, 2 медениятдин кІвал, 2 почта, 2 АТС кардик ква. 5 мектеб эхиримжи йисара эцигнавайди я. Сад урус мектеб я. Кьве мектебда авар чІалан тарсар гузва. Бакудин Гьукуматдин Университетдин профессор Эседулла Къурбанов, Туьркиядин Президент Эрдогъанан Азиядин уьлквейрихъ галаз алакьада авай советниквиле кІвалахай Къейбулла Къейбуллаев, машгъур алим Мустафа Мустафаев ва са къадар маса алимар и хуьрйя я.

Хуьруьн агъалияр малдарвилев, туьтуьнчивилив, барамачивилив, багъманчивилив машгъул я. Совет гьукумат чкІидалди ина вишералди инсанри кІвалахзавай чІехи комбинат кардик квай. А комбинатда гъазурзавай паркетар Кремлдиз тухузвай. Гъа икІ, Катех вири СССР-диз сейли хъанай. Къени вичин сейливал хвенвай и хуьр йис-сандивай вилик физва. Катехдин эцигунри, ина тухузвай абадвилери къадим макандин экуь гележегдикай хабар гузва. Къвердавай чІехи жезва, фирягъ жезва хуьр. Шегъердиз элкьвезва Катех.

М.МЕЛИКМАМЕДОВ

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ЛЕЗГИ КЪАДИР

■ XVII асирда яшамиш хъайи сейли лезги шаиррикай садни Лезги Къадир я. Ам Куьре вилайтда дидедиз хъана. Ингъе ам дидедиз хъайи хуьр икъван гагъди тайинариз хъанвач. Халкъдин меце Къадир “Къураба” лаклаб алай шаир хъизни ама.

Вичин хайи кIвале, хайи хуьре са шад югъ такур Къадир хуьрба-хуьр, элба-эл, къураба хъиз къекъез хъана. Адавай хайи халкъдин килел атай мусибатар, миллет маса гузвай ксарин алчахвилер эхиз хъанач ва ада и темадай азим шиирар кхъена. Халкъдин мецин эсерра чал Къадиран тIвар аваз са къадар маниярни галтзава. И манияр гъам-хажалатдив ацIанвай рикIин сузар я.

*Хажалатрин къакъан кIеле
Цуьриз тежер, фагъир я зун.*

*Бахтсуз хана, хайи кIвале
Шадвал такур Къадир я зун.*

*Заз Къураба Къадир лагъай,
Руш ви гафар гъикI эхин за?
Ашкъидикай са пай тахъай,
И дерт суруз гъикI тухун за?*

Манийрай аквазвайвал, Къадир хъсан шаир хъиз, хъсан ватанпересни тир. Вичин хайи Ватан бахтлу яз акун адан рикIин мурад тир. Амма а девирда адан мурадар килиз акъатун мумкин тушир. Адавай халкъдин килел къезвай мусибатар гъа ижтимаи къурулушдихъ галаз алакьалу тирди, и къурулуш дегишар тавуртIа, балаарни алудиз тежерди къатуниз жезвачир.

Пакаман шагъвар

*Пакаман шагъвар, зи фагъир гъалдикай
Агакъра ван яргъа авай эллериз.*

*Зулумрикай фелекдин, чав къалрикай,
Цигел хъункай, лагъ, зун къизилгъулериз.*

*Зи гъам чIугъаз, дидед рикIел хъанва тIагъ,
Кими тежесз вилерилай туькъуьл нагъв,
Зи бахт, вичел хажалатрин алаз дагъ,
Аватзава дерин-дерин вирериз.*

*Гурлу селлер авахъзава азгъундиз,
Къати я гар элкъезавай чайгъундиз.
Лейлидивай къакъатнавай Межнун хъиз,
Авара яз катнава зун чуьллериз.*

*Жуван миллет маса гун туш жседай кар,
Мусибатри тавурай чаз дуьнья дар,
Чи миресрив агакъра зи дуьз хабар,
Аватункай лагъ зи гими гъуьлериз.*

*Къадир я зун шадвал такур гъикI кIвале,
Хажалатрин залан пар я зи шеле,
Ажалди вахт санва, кенвач зун гъеле,
Кхъена, дерт пайзава за эллериз.*

Илим чирун халкъ
хуьнив сад я.

Лезги халкъдин мисал

■ Хъана-хъанач са къвал алай къиб. Ам гзаф къени, рикI михъи гъайван тир. Аси нич-хирриз хъиз, фагъир гъайванризни вичелай алакьдай куьмекар гудай ада. Чарадан четинвилер жувандай къаз алакьдай адалай. Аквадай гъаларай, гъайвандин уьмуьр хъсанвилери генани яргъи ийизвай. Гъар са куьникай хабар авай адаз. Вичин 200 йисан уьмуьрда вилериз такур затIни амачир. Гъавилай чеб клевера гъатайла гъайванар меслят гъун патал адан килив къведай. Тама ам течир, адаз тийижи касни авачир. Са береда тамун гъайванрин чIехи бубаярни бадеяр хъиз, гила абурун хтуларни шулар дустар тир адан.

Хъалхъасдин кIвал тамун юкъва авай чIехи вир тир. Юкъуз ам виряй акъатна тIуьн жагъурун патал тамуз фидай. Тарарин кIаник аватай ичер, валарин аскан хилерал алай мерейар, чиликай хкатай бебелукар недай. Куьлуь камар къачуз, квелндаказ фидай къвал алай къиб гъар юкъуз гъа са рекъай. Таладив агакьдалди нисин алуькьдай. Крар кил-килел тагъанмаз элкьвена хъфидай вахтни жадай.

ХъуьтIуьз ада вирин клане вичиз мугъ туькIуьрна, гъана ахвариз фидай. Гатфарихъ муркIар цIрайла, виряй акъатна далудиз рагъ гудай. Тамун гъайванрал кил чIугуна, абурун кефийар хабар къадай. ХъутIуьн варцара вичиз акур къван ахварар гъайванрин шарагриз махар хъиз рахадай.

Гъа икI, йисар къвез алатзавай. Хъалхъас куьзуь хъанвай. Яргъал рекъиз экъечIдай такъат амачир адахъ, кIвачери чIалаз кихлигзамачир. И гъилера гатфарни гад мус алатнагIани

байихнач хъалхъасди. Тама чими гар къугъвазвай. «Жив къвадай хъгинд я», - лагъана ада вичин патав шандакъвализ къугъвазвай шаплайриз. «Жив гъинвайди я, Хъалхъас баде?! Килиг гихътин чими гар аватIа. Гатфар хтанвайди аквазвачни ваз?» - лагъана хъуьрена абур.

Хкадриз къилинпацар ийизвай шапIар акваз вичин жегъилвал рикIел хкъезвай къвал алай хъипрен. Вич некъийрив дигай талада махпур векьерал нуькIерихъ галтугиз къугъвай йикъар вилерикай карагна адан.

Некъияр рикIе акъур ам залан ка-

кIвачера эвелан звер амачир, са гужуналди ялзавай ада абур.

Йиф акъатдалди рекъе хъана къвал алай къиб. Вирив агакьна, ам муркIади къунваз акурла хъалхъасдай гъарай акъатна. ЦуцIулрин япарихъ зарулкаказ шехъзавай хъалхъасдин ван галуьна. Абуру «Вун вучиз шехъзава, я Хъалхъас баде?» - лагъана хабар къурла, ада вичин килел атайди рахана. «Чна къаяр атайла нен паталди гаталай некъияр кIватна хвенвайди я. Вуна ял ягъ, некъияр неъ, чна са чара аквада» - рикI-дуркIун гана цуцIулри адаз.

Хилелай хилел хкадриз, цуцIулри къвал алай хъипрен килел атай кардикай вири тамуз чав чуькIурна.

Са герендила тамун гъайванар вири адан килив кIватI хъана. Гъарад вичин мука чка гуз гъазур тир къвал алай хъипрез, ингъе адаз вичин кIвал кIанзавай.

Садлагъана сикIрен килиз са фикир агана. Ада гъайванриз вуч лагъанатIа, абур сад-садан гуьгъуьна гъатна муркIадал акъахна, чпин чими тапацрив ам цIуруриз алахъна. Вичиз там ацIай дустар авайди чир хъайи хъалхъасдихъ хвешила шел кткана.

Садлагъана севрен цIугъдин ван акъатна. КIвачерин кIаник квай мурк цIрана къайи циз аватнавай ам. ЯтIани ада мекъивал кваз такъуна хвешила гъарайзавай: «Хъалхъас баде, ви кIвалин раклар ахъайна чна! Ам кIев тахъанмаз фад ша!»

Хвеш хъайи хъалхъас вирив агатна. «Гатфарихъ ахкван хъийида чаз чун!» - лагъана гъайванри чпин куьзуь дуст вичин кIвализ рекъе туна.

АЗИЗРИН Севда

ХЪАЛХЪАС БАДЕ

MAX

мар къачуз таладиз рекъе гъатна. Гар къвердавай къайи жезвай, цав чIулав цифери къазвай. Къвал алай хъипрез лагъайтIа, хъуьтIуьн ахвариз фидалди тухдалди некъияр нез кIанзавай. Эхирни агакьна ам таладиз. Ингъе гъикъван къекъвейтIани, некъияр жагъанач адаз. Пелел живедин цIверекI аватай къвал алай хъипрек къалабулух акатна. «Вир муркIади къуртIа, кIвализ гъикI хъфида?» - фикирна ада. Тадиз къулухъ элкьвена. Ингъе адан

КВЕЗ ЧИДАНИ?

XIII-XIV виш йисара Италиядин савдагарри лезгийривай ипекдин ва къизилдин парчаар къачуна тухузвай. Генуядинни Венециядин савдагарар лезгийрин уьлкведиз генани фад-фад къведай. ИкI тирди абуру 1351-йисуз туькIуьрай аноним картадай, 1375-йисуз арадал гъайи «Каталондин атласдай» ва Пиццигани стхайри 1367-йисуз чIугур картадайни чир жезва.

Каспи гъуьлай нефт акъудун патал сифте проект туькIуьрайди лезги алим, академик Иметхан Шабанов я. Ам Къиблепатан Дагъустандин ДаркIушрин хуьре дидедиз хъана. Вичихъ 100 къван кIвалер авай и гъвечи хуьрай 4 академик акъатнава.

1830-1839-йисара лезгийрин аксина женг чIугур урус пачагъдин къушунда полякрин Заболецкий, Кленовский ва Стшельский хътин машгъур шаиррини къуллугъзавай. Ладо Заболецкийди вичин «Женгилай виликан йиф», «Лезгистандин Хазри», «Лезгистандин Ахцегъ» ва «Фит дагъ» шиирра, Кленовскийди вичин «Дагъустан» тIвар алай эсерда, «Дагълара экуьн бере», «Лезги къуьлуьнин нотар» шиирра лезгийрин къегъалвилер, азадвилер рекъе абуру чIугъвазвай женг тесниф авунай.

«САМУР»

BAĞIŞLA BİZİ, ÇİNGİZ!

Bir aydır Azərbaycan silahlı qüvvələrinin əsgəri Çingiz Qurbanovun ailəsi, doğmaları və əzizləri həyəcan, üzüntü, acı dolu günlər, saatlar, dəqiqələr yaşayır. Hicran bitmir ki, bitmir. 2016-cı ilin dekabrın 29-da erməni silahlı qüvvələrinin atəşkəsi pozması nəticəsində Azərbaycan-Ermənistan sərhədində, Çinari kəndi yaxınlığında gedən döyüşdə Azərbaycan ordusunun əsgəri Çingiz Qurbanov erməni təxribatının qarşısını alarkən qəhrəmanlıq göstərmiş və şəhid olmuşdur. Düşmən bir aydır ki, bütün beynəlxalq normaları pozaraq şəhidin cəsədini qaytarmaqdan imtina edir.

1994-cü ildə Qusar rayonunun Həzrə kəndində anadan olmuş Çingiz Salman oğlu Qurbanov ucaboy, yaraşıqlı, mehriban, ağıllı, ailəcanlı, vətənpərvər, zəhmətkeş, həyat eşqi dolu gənc idi. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Texniki Universitetində təhsil almış, 2016-cı ildə oranı başa vurub, həmin ilin iyul ayında həqiqi hərbi xidmətə çağırılmışdı.

Onu mərdliyinə görə doğma kəndində də, təhsil aldığı institutda da sevirildilər. Çingizə və onun tələbə olan kiçik qardaşına maddi dəstək olmaq üçün valideynləri Bakıya köçmüş, ev kirayə ev etmişdilər. Qurbanovlar

ailəsini tanıyanlar onların zəhmətkeşliyinə, mədəniyyətinə, səmimiyyətinə heyran idilər. Bu, həsəd aparılacaq gözəl ailə idi.

Vətən uğrunda qəhrəmancasına həlak olan 22 yaşlı Çingiz Salman oğlu Qurbanovun nigaran ruhu hələ də əbədi məkanına qovuşmayıb. Onun cəsədi bir aydır erməni əsirliyindədir.

*Sənin ruhun pərişan,
Sənin nəşin yaralı. Sən
çətində, sən darda,
Vətən səndən aralı,
Bağışla bizi, Çingiz!*

*Sən – sinəsi, bağı qan,
“Vətən” deyib hayqıran,*

*İndi küskün baxışla,
Yağan qarla, yağışla,
Baxıb bizə uzaqdan,
O soyuqdan, sazaqdan,
Ağlayır igid ruhun,
Hayqırır şəhid ruhun,
Bağışla bizi, Çingiz!*

*Sən hünerli bir nərdin,
Sən düşməyə sipərdin.
İndi ruhun didərgin,
Gəl çək görüm bu dərdi!
Bağışla bizi, Çingiz!*

*İndi alışıb-yanır
Bir qərrib səngər, Vətən.
Gedib sənin ordundan
Bir igid əsgər, Vətən.
Ana torpaq bağrına
Bassın öz övladını,
Unutmaqşın bu acı
Ayrılığın dadını,
Bağışla bizi, Çingiz!*

*Sənin ruhun pərişan,
Sənin nəşin yaralı.
Sən Vətəndən uzaqda,
Vətən səndən aralı.
Yorğun, üzgün ruhunun
Önündə hər birimiz
Hazırq çökməyə diz,
Bağışla bizi, Çingiz!*

Sədaqət KƏRİMOVA

ГАФАЛАГ

Савза	- цил авачир ципицІрин сорт
Савунад	- ичерин сорт
Сайяра	- ина-ана гъатдай амал авай
СакІан	- яцІу тахтадикай раснавай кІатІ
Сасу	- чІехи раб
Семси	- сиристав
СинкІил	- регъуьн кІун
Тергъ	- вал-цаз
Туьниг	- хивен кІар
ТІвалак	- тІваларикай хранвай куткун
Тенкъуьл	- чІемерук
Уьндуьг	- хиперин чІур
Цемцер	- чІулав тутарин тар
Цуьгъве	- вакІан шараг
ЧачІатІ	- чупур
Чипкар	- балкІандин кикер атІудай мукІратІ
Читкен	- кьилин кІараб
Чиф	- як рганвай яд
Чурна	- эхирдал кьван тамам тушир
ЧІварах	- набататдин чилик квай кьатІ
Шазда	- тІалабун
Шаламкъал	- акъулдиз зайиф кас

ВЕДЁТСЯ ПОДГОТОВКА К СЪЁМКАМ ФИЛЬМА НА ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Как мы уже сообщали, в целях сохранения родного языка планируется создание двухчасового художественного фильма. Фильм будет насыщен этнографическими, традиционными, фольклорными элементами, присущими менталитету нашего народа.

Самое главное достоинство фильма будет заключаться в том, что зрители смогут насладиться красотой чистой, грамотной лезгинской речи. В фильме много ролей и массовых сцен, так что работа найдётся для всех. Приветствуются интересные идеи и предложения. Будем рады всем, кто захочет принять участие в осуществлении проекта.

Очередной сбор добровольцев, желающих принять участие в проекте, состоится 10 февраля 2017 года в 17:00 в редакции газеты «Самур». Приглашаются видеооператоры, монтажёры, актёры, а также волонтеры, небезразличные к культуре родного народа.

Оргкомитет

Продается

двухэтажный дом в Кусарах. Евроремонт, мебель, постоянная вода, газ, телефон, фруктовый сад (6 соток). Тел 055 530 10 05

“Samur” qəzetinin kollektivi

Arzu və Teymur Mirzəyevlərə əzizləri

Qəhrəman Əlipaşa oğlu Mirzəyevin

vəfatı münasibəti ilə kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

ША ЛЕЗГИ ЧАЛАЛ РАХАН

Япунчи - Бурка

- Вуна вуч маса гузва?
- Что ты продаешь?

- Япунчи.
- Бурку.

- Гьи кьиметдихъ?
- По чем?

- Вуна шумудахъ кьачуда?
- А по чем бы ты взял?

- Заз гьикІ чир хьурай ам вучтин япунчи ятІа?
- Откуда ж мне знать, что это за бурка?

- Килига гьихьтинди ятІа! Ангье!
- Смотри какая! Вот!

- Кьад манат гуда за ваз.
- Двадцать манатов заплачу.

- Вуч?! Кьад манат?!
- Что?! Двадцать манатов?!

- Эхь! Рангар алахьай, кьуьнер кватай япунчи шумудахъ жада кьван?
- Ну, да! А по чем еще быть линиялой, с просевшими плечами бурке?

- Им вуна лугьудай япунчийрикай туш гьа! Им заз чІехи бубади садлагьай гьилера балкІан

рам авурла гайиди я.
- Это не из тех бурок, что ты знаешь! Мне ее еще дед подарил, когда я в первый раз оседлал коня.

- АкІ ятІа им залайни чІехи я хьи!
- Выходит она еще и старше меня!

- Бес гьикІа?! ЧІехи бубадизни гьадан чІехи бубади кьачурди тир.
- А ты как думал?! А деду досталась от его деда.

- Гьавилай и кьа гьатнава лагь ман япунчи. Шумуд инсандин тандилай алатнаватІа аку. Кьад манат я адан кьимет. Ваз шумудак гуз кІанзавай?
- Так вот почему она в таком состоянии. Вон со скольких плеч она. И десяти копеек много. Аты по чем продавать хотел?

- Адаз асул кьимет гуз жада кьван?! Ихьтин япунчийар амайди туш. Гиланбурувай ихьтинди цуз жезвайди туш. Марф кьурай, жив кьурай, лап хар авахьрай цаварай - са кичевални авач ихьтин япунчи жагьайдаз!
- Да разве есть ей цена?! Те-

перь таких бурок нет уже. Не могут сейчас шить таких. Будь то дождь, или снег, да хоть град - хозяину такой бурки ничего не страшно!

- Пагь!
- Да ну!

- Эхь! КІвал авачирдаз кІвал я, мес авачирдаз мес, дуст авачирдаз дуст. Ваз вуч аватІа чидани? Маса гузвач за япунчи!
- Да! Бездомному она дом, негде спать - постель, нет друга - она будет другом. Знаешь что? Не продаю я бурку!

- Акьваз я стха, ваз вучиз хьел кьезва? Лагь жуван кьимет, рази жен чун.
- погоди, брат, чего ты сразу сердиться? Назови свою цену, договоримся.

- Ваъ э, ваъ! Семе яни зун икьван хьсан япунчи маса гуз? Жува алуқІа за ам.
- Нет и нет! Дурак что ли, такую хорошую бурку продавать? Сам буду носить.

ТуькІуьрайди:
АЗИЗРИН Севда

САМУР

Баş редактор
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı, 3-cü
mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
“Kapital bank”ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708
Qəzet Azərbaycan

Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 244
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur